

Prima instanță: Judecătoria Chișinău (sediul Buiucani) (jud. Gh. Plămădeală)
Dosarul nr.3a-1277/21
2-13106823-02-3a-27102021

DECIZIE

05 aprilie 2023

mun. Chișinău

Completul specializat pentru examinarea acțiunilor în contencios administrativ
al Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ
al Curții de Apel Chișinău

în componența:

Președintele ședinței, judecătorul
Judecători
Grefier

Ghenadie Mîra
Ina Dutca și Ecaterina Palanciuc
Alin Andrieș

examinând în ședință publică apelul declarat de către Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor împotriva hotărârii Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) din 19 decembrie 2014, emise în cauza de contencios administrativ la acțiunea înaintată de către Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor împotriva Ministerului Educației, Culturii și Cercetării și Biserica Ortodoxa din Moldova „Mitropolia Moldovei”, cu privire la anularea actelor administrative individuale defavorabile,

c o n s t a t ă :

În data de 06 iulie 2010, Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor, a înaintat acțiune ce ulterior în data de 17 februarie 2012 a fost suplinită împotriva Ministerului Culturii și Turismului, și Bisericii Ortodoxe din Moldova „Mitropolia Moldovei”, cu privire la anularea contractului de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor ecleziatice de istorie și cultură din 04 ianuarie 2003, și a contractului de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională din 10 septembrie 2008, precum și obligarea furnizării materialelor de lucru ce au stat la baza semnării acestor contracte administrative.

În motivarea acțiunii înaintate, Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor, a relatat că, prin hotărârea Curții de Apel Chișinău din 22 decembrie 2009, devenită irevocabilă, Ministerul Culturii și Turismului a fost obligat să furnizeze informația completă referitoare la faptul dacă vreun cult religios a solicitat de a încheia un contract de folosință și dacă a încheiat un asemenea contract în privința tuturor locașurilor de cult înscrise în Hotărârea Guvernului nr. 740 din 11 iunie 2002 cu privire la edificiile și locașurile de cult, precum și să furnizeze copiilor acestor contracte administrative. Însă, deși Oficiul de executare Buiucani a intentat procedura de executare a hotărârii din 22 decembrie 2009 a Curții de Apel Chișinău, aceasta nu a fost executată.

Totodată, comunică reclamanta că, în data de 23 aprilie 2010, în cadrul unui proces civil la Judecătoria Telenești cu participarea Mitropoliei Moldovei, a recepționat copia contractului de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor ecleziatice de istorie și cultură din 04 ianuarie 2003, încheiat între Ministerul Culturii și Mitropolia

Moldovei, în care se menționează transmiterea în folosință parohiilor Mitropoliei Moldovei a edificiilor ecleziatice cu statut de monument protejat, înscrise în Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat și declarate monumente de istorie și cultură, conform Hotărârii Parlamentului nr. 1531 din 22 iunie 1993 pentru punerea în aplicare a Legii privind ocrotirea monumentelor.

Mai mult ca atât, ulterior, în baza contractului de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională din 10 septembrie 2008, încheiat între Ministerul Culturii și Turismului și Mitropolia Moldovei, acesteia i-au fost transmise în folosință 21 de mănăstiri pe un termen de 50 de ani.

Astfel, susține reclamanta că, ambele contracte administrative nominalizate sunt ilegale și abuzive, din care motiv în data de 11 mai 2010, a depus cerere prealabilă, solicitând anularea respectivelor contracte administrative, cât și furnizarea informației oficiale ce a stat la baza întocmirii acestora. Iar în data de 10 iunie 2010, a recepționat răspunsul Ministerului Culturii și Turismului, prin care cererea prealabilă a fost respinsă din motivul legalității contractelor administrative în cauză.

Prin urmare, consideră reclamanta că, aceste contracte au caracter normativ și sunt lovite de nulitate din cauza nerespectării procedurii de transmitere a bunurilor, acestea fiind transmise altor persoane decât părților componente. Or, Ministerul Culturii și Turismului urma să îndeplinească toate formalitățile, ce țin de gestionarea bunurilor imobile vizate, inclusiv să identifice persoanele juridice care le posedă.

Mai mult ca cât, în conformitate cu pct. 4 din Hotărârea Guvernului nr. 740 din 11 iunie 2002 cu privire la edificiile și locașurile de cult, Ministerul Culturii urma să perfecteze, în comun cu organele ierarhic superioare ale cultelor religioase, înregistrate pe teritoriul republicii, actele de folosință gratuită a edificiilor de cult cu statut de monumente ocrotite de stat (specificate în anexă) în care funcționează părțile componente ale cultelor respective. Or, în contradicție cu pct. 4 din Hotărârea Guvernului nr. 740 din 11 iunie 2002 cu privire la edificiile și locașurile de cult, Ministerul Culturii a încheiat un contract de colaborare cu Mitropolia Moldovei, care prevede transmiterea în folosință acesteia, a tuturor edificiilor ecleziatice indicate în Hotărârea Parlamentului nr. 1531 din 22 iunie 1993 pentru punerea în aplicare a Legii privind ocrotirea monumentelor, fără a verifica care dintre aceste edificii se află în posesia Mitropoliei Moldovei.

Astfel, reține reclamanta că, în lista nominalizată se află mai multe edificii ecleziatice ce sunt în posesia părților componente ale Mitropoliei Basarabiei și Exarhatului Plaiurilor. Or, Mitropolia Moldovei nu se poate considera posesor al bunurilor indicate în contractele administrative contestate, deoarece nu posedă bunurile respective.

Mai mult, refuzând furnizarea informației referitoare la materialele de lucru ce au stat la baza semnării contractelor administrative contestate, Ministerul Culturii și Turismului a încălcat prevederile Legii nr. 982 din 11 mai 2000 privind accesul la informație.

Prin hotărârea Curții de Apel Chișinău din 24 mai 2012, s-a respins acțiunea, ce neîntemeiată (vol. I, f.d. 161-170).

Prin decizia Curții Supreme de Justiție din 30 ianuarie 2013, s-a admis recursul declarant de către Biserica Creștină Ortodoxă Autonomă Locală Mitropolia Basarabiei în cadrul Patriarhiei Române, fiind casată hotărârea Curții de Apel Chișinău din 24 mai 2012, și trimisă cauza spre rejudecare după competență la Judecătoria Chișinău (sediul Buiucani) (vol. I, f.d. 211-223).

Prin hotărârea Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) din 19 decembrie 2014, s-a respins acțiunea, ca neîntemeiată și tardive (vol. II; f.d. 105, 108-117).

Prin încheierea Curții de Apel Chișinău din 12 mai 2015, s-a repus în termen apelul declarant de către Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor. Fiind primit spre examinare apelul (vol. II, f.d. 148-150).

Prin decizia Curții de Apel Chișinău din 17 mai 2016, s-a admis apelul declarat de către Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor. Fiind casată hotărârea Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) din 19 decembrie 2014, în partea acțiunii privind anularea contractului de colaborare din 04 ianuarie 2003, și în această parte fiind emisă o nouă hotărâre, prin care s-a admis parțial acțiunea înaintată în judecată, și s-a declarat nul contractul de colaborare din 04 ianuarie 2003, în partea ce se referă la edificiile de cult care au statut de monumente ocrotite de stat, conform Registrului monumentelor Republicii Moldova, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 1531 din 22 iunie 1993 pentru punerea în aplicare a Legii privind ocrotirea monumentelor, și se află în posesia parohiilor din cadrul Mitropoliei Basarabiei și Exarhatului Plaiurilor. În rest, a fost respinsă acțiunea (vol. II, f.d. 145-163).

Prin decizia Curții Supreme de Justiție din 18 ianuarie 2017, s-a admis recursul declarat de către Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor. Fiind casată decizia Curții de Apel Chișinău din 17 mai 2016, cu remiterea cauzei spre rejudecare la Curtea de Apel Chișinău, în alt complet de judecată (vol. II, f.d. 196-203).

Prin decizia Curții de Apel Chișinău din 14 decembrie 2017, s-a admis apelul declarat de către Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor. Fiind casată hotărârea Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) din 19 decembrie 2014, în partea respingerii ca tardivă a acțiunii înaintate în judecată, și în această parte, s-a emisă o nouă hotărâre, prin care s-a respins ca neîntemeiată acțiunea înaintată în judecată. În rest, a fost menținută hotărârea Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) din 19 decembrie 2014 (vol. IV, f.d. 69-83).

Prin decizia Curții Supreme de Justiție din 30 mai 2018, s-a admis recursul declarat de Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor și de Biserica Ortodoxă din Moldova „Mitropolia Moldovei“. Fiind casată decizia Curții de Apel Chișinău din 14 decembrie 2017, și restituită cauza spre rejudecare la Curtea de Apel Chișinău, în alt complet de judecată (vol. IV, f.d. 127-134).

Prin decizia Curții de Apel Chișinău din 22 noiembrie 2018, s-a respins apelul declarat de Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor împotriva hotărârii Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) din 19 decembrie 2014 (vol. IV, f.d. 169- 179).

Prin decizia Curții Supreme de Justiție din 26 iunie 2019, s-a casat integral decizia Curții de Apel Chișinău din 22 noiembrie 2018, și restituită cauza Curții de Apel Chișinău (vol. IV, f.d. 233-248).

Prin decizia Curții de Apel Chișinău din 30 decembrie 2020, apelul declarant de Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor, s-a admis. Fiind casată hotărârea Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) din 19 decembrie 2014, și emisă o hotărâre nouă conform căreia, s-a admis parțial acțiunea, și s-a declarat nul contractul de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor ecleziastice de istorie și cultură, încheiat la 04.01.2003, între Ministerul Culturii și Înalț Pre Sfinția Sa Vladimir (Cantarean) Mitropolitul Chișinăului și a Întregii Moldove, precum și contractul de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională, încheiat la 10.09.2008 între Ministerul Culturii și Turismului și Mitropolia Chișinăului și a Întregii Moldove. În rest, acțiunea fiind respinsă, ca neîntemeiată (vol. VI, f.d. 6-33).

Prin decizia Curții Supreme de Justiție din 18 octombrie 2021, s-a casat integral decizia Curții de Apel Chișinău din 30 decembrie 2020, și restituiă cauza Curții de Apel Chișinău (vol. VI, f.d. 143-170).

În data de 23 ianuarie 2015, Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor, a declarat apel nemotivat, iar în data de 07 aprilie 2015, apel motivat împotriva hotărârii Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) din 19 decembrie 2014, solicitând casarea hotărârii, cu emiterea unei noi decizii privind admiterea acțiunii.

În motivarea apelului, Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor, a relatat argumentele indicate mai sus întru susținerea acțiunii înaintate în judecată. Suplimentar comunicând că, instanța de fond nu a elucidat pe deplin și a dat o apreciere greșită unor circumstanțe importante ale cauzei, concluziile formulate fiind în contradicție cu aspectele de fapt ale speței, precum și a aplicat eronat normele de drept material, ceea ce în conformitate cu art. 386 alin. (1), lit. a), c), d) CPC, constituie temei de casare sau modificare a hotărârii primei instanțe.

Mai mult ca atât, instanța de fond nu a examinat legalitatea actelor contestate și nemijlocit nu s-a expus asupra ilegalităților evidențiate de reclamantă privind încălcarea normei materiale și procedurii anterioare semnării contractelor în cauză. Or, analizând conținutul contractelor atât din 2008 cât și din 2003 se evidențiază faptul că deși se referă la un domeniu îngust, contractele în cauză, și în special cel de colaborare din 2003, nu se raportează la situații individuale concrete, ci se raportează la un domeniu întreg de protecție, utilizare și întreținere a monumentelor ecleziastice de istorie și cultură, ocrotite de stat, stabilite prin Hotărârea Parlamentului nr. 153-XII din 22 iunie 1993. Iar astfel, contractele în cauză se referă la o totalitate de bunuri din aceeași categorie, cărora urmează a li se aplica repetat aceleași reguli în ceea ce privește gestionarea și protecția.

Prin urmare, consideră apelanta că, nu poate fi reținut argumentul instanței cu privire la tardivitatea acțiunii, or conform art. 17 alin. (3) al Legii contenciosului administrativ, actele administrative cu caracter normativ considerate ilegale pot fi atacate oricând.

Totodată, relevă apelanta că, deși instanța de fond a pretins că reclamanta nu întrunește calitatea de victimă, în conformitate cu Legea contenciosului administrativ, iar acțiunea intentată ar fi o *actio popularis*, conform pct. 4 din Hotărârea Guvernului nr. 740 din 11.06.2002, Ministerul Culturii perfectează, în comun cu organele ierarhic superioare ale cultelor religioase, înregistrate pe teritoriul republicii, actele de folosință gratuită a edificiilor de cult cu statut de monumente ocrotite de stat (specificate în anexă) în care funcționează părțile componente ale cultelor respective și nu nemijlocit cu cultele religioase.

Astfel, indică apelanta că, contractele contestate au fost semnate nu cu fiecare parte componentă (Comunitate religioasă, biserică) în parte ci cu Mitropolia Moldovei în calitate sa de organ ierarhic superior al Bisericii Ortodoxe din Moldova, așa cum prevede pct. 4 din Hotărârea Guvernului nr. 740 din 11.06.2002, și așa cum ar fi fost necesar a fi semnat contractul de colaborare cu Mitropolia Basarabiei în privința lăcașelor de cult aflate în posesia și protecția cultului respective.

Or, prin semnarea contractelor din 2003, 2008, reclamanta a fost lezată în dreptul său de a semna contract de colaborare cu Ministerul Culturii în privința edificiilor eclesiastice, monumente ocrotite de stat care se află în posesia, folosința și întreținerea sa, adică în conformitate cu principiul stabilit în Hotărârea Guvernului nr. 740 din 11.06.2002 privind apartenența edificiilor în cauză la cultele religioase.

În acest context, consideră apelanta că, instanța de fond a concluzionat eronat și absolut în contradicție cu circumstanțele cauzei, dar și cu materialele dosarului că reclamanta nu ar fi concretizat nemijlocit care sunt monumentele, edificiile eclesiastice la care pretinde și în privința cărora nu a putut fi exercitat dreptul de a semna contract de colaborare.

Mai mult ca atât, instanța de fond a omis și a ignorat faptul că pârâta, Mitropolia Moldovei, a utilizat cu rea credință prevederile contractelor din 2003 și 2008, precum și dispozițiile Hotărârii Guvernului nr. 740 din 11.06.2002 în folosul său și în detrimentul drepturilor fundamentale ale comunităților religioase din cadrul Mitropoliei Basarabiei, în particular încălcând dreptul la religie și la libera profesare a activității religioase. Or, Mitropolia Moldovei, necătfînd la faptul că contractele, prin care a fost foarte clar favorizată (din 2003 și 2008), au fost semnate cu încălcarea procedurii, fără a se ține cont că anumite edificii de cult aparțineau la un alt cult religios, pornind de la aceste contracte, au intentat abuziv și cu rea credință acțiuni în instanțele de judecată naționale, solicitând evacuarea și înlăturarea impedimentelor de către cei care profesau în lăcașele de cult respective, practic alungând din biserici preoții și enoriașii care canonic țineau de Mitropolia Basarabiei.

Astfel, susține apelanta că, aprecierea de către instanța de fond precum că acțiunea intentată de reclamantă ar constitui fie o *actio popularis*, fie că ar constitui o verificare *in abstracto* a legalității actelor administrative, este una neîntemeiată și fără suport factologic și juridic. Or, odată ce instanța recunoaște și constată că reclamanta ar fi avut dreptul de a solicita rezilierea contractelor de colaborare - cea ce în mod evident presupune a acționa în numele și interesul întregului cult și părților sale componente, implicit rezultă că reclamanta avea și dreptul de a acționa în numele părților componente

a cultului religios respectiv pentru a contesta în instanța de judecată ilegalitățile comise la încheierea contractelor menționate, odată ce obiectul litigiului îl constituie contracte de colaborare din 2003, 2008, contracte de care era în drept și ar fi semnat și Mitropolia Basarabiei, în cazul respectării procedurii prealabile, implicit rezultă că subiectul cu drept de sesizare a instanței de contencios administrativ privind încălcarea legislației la încheierea contractelor în cauză și nerespectarea procedurii prevăzute la pct. 1 al Hotărârii Guvernului nr. 740 din 11.06.2002, este anume Mitropolia Basarabiei, însă nicidecum nu fiecare parte componentă, care nici nu avea dreptul să participe la semnarea contractelor de colaborare.

În acest context, apelanta consideră eronată și în contradicție cu circumstanțele cauzei și concluzia instanței de fond precum că Mitropolia Basarabiei nu a justificat că dispune de dreptul de a solicita stabilirea apartenenței edificiilor de cult și perfectarea actelor de folosință gratuită a acestora. Or, dreptul reclamantei de a încheia contracte de folosință gratuită reiese din însăși prevederea de la pct. 4 al Hotărârii Guvernului nr. 740 din 11.06.2002 care prevede că Ministerul Culturii perfectează și semnează cu organele ierarhic superioare ale cultelor religioase contractele de folosință gratuită a edificiilor de cult în care funcționează părțile componente ale cultelor respective.

Totodată, susține apelanta că, instanța de fond a omis să formuleze o concluzie corespunzătoare reieșind din afirmația Ministerului Culturii, precum că nu există nici un material care să fi stat la baza semnării contractelor în 2003, 2008, în coroborare cu prevederile Hotărârii Guvernului nr. 740 din 11.06.2002. Or, faptul că Ministerul Culturii recunoaște că la baza perfectării și semnării contractelor din 2003 și 2008 nu au existat careva materiale, nu înseamnă altceva decât că procedura de stabilire a apartenenței lăcașelor de cult, prevăzută de Hotărârea Guvernului nr. 740 din 11.06.2002 nu a fost efectuată, iar contractele au fost semnate cu încălcarea principiului apartenenței religioase a edificiilor în cauză.

Astfel, consideră apelanta că, în așa mod, Ministerul Culturii recunoaște că la semnarea actelor administrative contestate a fost încălcată norma materială, dar și procedura stabilită, ceea ce în conformitate cu art. 26 alin. (1) lit a), c) a Legii contenciosului administrativ, constituie temei de anulare a actului administrativ contestat din considerentul că este ilegal în fond ca fiind emis contrar prevederilor legii și că este ilegal ca fiind emis cu încălcarea procedurii stabilite.

Intimatul, Ministerul Culturii și Turismului, fiind notificat despre apelul declarat de către Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor împotriva hotărârii Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) din 19 decembrie 2014, prin referința depusă (vol. II, f.d. 197-198, vol.VI f.d.184), a solicitat respingerea apelului. Invocând că, apelanta nu a prezentat nici o dovadă cu forță probatorie, care expres dovedește dreptul lezat, ci doar explicații bazate pe indignare. Or, Legea contenciosului administrativ nr.793 din 10.02.2000, oferă dreptul de a sesiza instanța de contencios administrativ doar persoanelor care se consideră vătămate într-un drept al său recunoscut de lege art. (3,5).

Mai mult ca atât, din partea Mitropoliei Basarabiei până la încheierea contractelor respective, nu a parvenit nici o cerere, prin care s-ar manifesta voința de încheiere a unor

contracte de colaborare și transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor. Or, la rîndul său, Constituția Republicii Moldova, prin art. 31 alin.(1)-(3) prevede că, libertatea conștiinței este garantată. Ea trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și de respect reciproc. În relațiile dintre cultele religioase sînt interzise orice manifestări de învrăjbire.

Totodată, susține intimatul că, Mitropolia Basarabiei, fiind în subordinea Bisericii Române, nu are drept de proprietate asupra acestor edificii de cult, unicul proprietar fiind Republica Moldova. Or, contractele din 2003, respectiv 2008 au fost încheiate cu respectarea pct. 4 din Hotărârea Guvernului nr. 740 din 11.06.2002 privind edificiile și locașurile de cult, prin care Ministerul Culturii a perfectat în comun cu organele ierarhic superioare ale cultelor religioase, înregistrate pe teritoriul republicii, actele de folosință gratuită a edificiilor de cult cu statut de monumente ocrotite de stat în care funcționează părțile componente ale cultelor respective.

În aceeași ordine de idei, relatează intimatul că, anume contractul de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor ecleziastice de istorie și cultură din 04 ianuarie 2003, a constituit temei al înscrierilor dreptului de gestiune în Registrul bunurilor imobile. Or, multitudinea situațiilor de conflict generate în perioada de valabilitate a contractului confirm necesitatea unei decizii în favoarea anulării acestuia și negocierea de pe poziții inițiale a unor contracte noi.

Astfel, intimatul opinează că, în toate situațiile, comunitatea urmează să decidă apartenența la un cult religios, în baza unor procedure participative și transparente.

În partea ce ține de furnizarea materialelor de lucru, care au stat la baza semnării contractelor administrative menționate, comunică intimatul că, la moment se prezumă lipsa lor în cadrul Ministerului.

Mai mult ca atât, o reconstruire a actelor este dificilă în condițiile în care de la data la care ar fi putut să fie elaborate sunt mai mult de 10 ani. Or, în conformitate cu art. 1 alin. (1)-(2) din Legea nr. 1530/1993 privind ocrotirea monumentelor, monumente sînt obiecte ori ansambluri de obiecte cu valoare istorică, artistică sau științifică, care reprezintă mărturii ale evoluției civilizațiilor de pe teritoriul republicii, precum și ale dezvoltării spirituale, politice, economice și sociale și care sînt înscrise în Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat (denumit în cele ce urmează Registrul monumentelor). Toate monumentele, situate pe teritoriul Republicii Moldova, fac parte din patrimoniul ei cultural și natural și se află sub protecția statului.

Intimata, Biserica Ortodoxa din Moldova „Mitropolia Moldovei”, fiind notificată despre apelul declarat de către Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor împotriva hotărârii Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) din 19 decembrie 2014, prin referința depusă în data de 16 noiembrie 2022, a solicitat respingerea apelului, ca neîntemeiat. Invocând că, prin acțiunea înaintată reclamanta/apelanta nu a contestat contractul prin care s-au transmis drepturi, ci contractul (provizoriu) prin care Ministerul a acceptat folosirea temporară a edificiilor de cult. Or, în cadrul examinării cauzei, reclamanta/apelanta a prezentat probe care demonstrează că mai multe comunități

religioase subordonate canonic au încheiat acte de transmitere a edificiilor de cult cu Ministerul după anul 2003 și după anul 2010 prin ce a infirmat argumentele proprii invocate precum că comunităților religioase subordonate li se încalcă dreptul de a perfecta folosința asupra edificiilor de cult în care desfășoară activitatea.

Mai mult ca atât, deși în cerere reclamanta/apelanta indică că prin contractul de colaborare și prin contractul de transmitere mănăstiri i-au fost lezate drepturi nu ale sale, ci ale comunităților religioase subordonate canonic sie, însă nu argumentează în general care drepturi i-au fost lezate.

Totodată, menționează intimatul că, apelantul a indicat că considera că contractul de colaborare și contractul de transmitere mănăstiri au caracter normativ fără să specifice ce norme și pentru cine prevăd acestea și cum în general pot contracte să prevadă prevederi normative cu caracter general de aplicare și efecte juridice pentru altcineva decât părțile contractelor.

În aceeași ordine de idei, relatează intimatul că, în cerere apelanta a mai indicat că Ministerul urma să perfecteze și cu comunitățile religioase subordonate sie acte de folosință a edificiilor de cult conform Hotărârii Guvernului nr.740 și nu doar cu Mitropolia Moldovei. Însă, la caz, după cum s-a menționat mai sus, Ministerul a încheiat acte de transmitere în folosință și cu mai multe comunități religioase subordonate canonic apelantei.

Mai mult ca atât, nici în acțiunea înaintată în judecată și nici ulterior apelanta nu a motivat cum contractul de transmitere mănăstiri afectează drepturile sale sau a comunităților religioase subordonate canonic sie. Or, apelanta nu a probat și nici nu a invocat că însăși apelanta sau careva din comunitățile subordonate sie canonic folosesc sau ar putea pretinde la folosirea măcar a unei mănăstiri din cele transmise Mitropoliei Moldovei prin contractul de transmitere mănăstiri.

Totodată, susține intimatul că, nici Codul administrativ și nici Codul Civil, nu prevăd posibilitate de anulare a unui contract administrativ, cu atât mai mult nu reglementează împuternicire a instanței să anuleze un contract (administrativ). Iar apelanta a făcut referire în cererea de apel la toate temeiurile prevăzute în art. 386 alin. (1) al CPC, ca temeiuri pentru apel - dar nu a specificat care anume circumstanțe a constatat eronat instanța de fond și care anume norme de drept a aplicat incorect instanța de fond și cum anume. Or, la caz apelanta s-a rezumat la citarea temeiurilor, din ce se confirmă suplimentar netemeinicia cererii de apel depuse.

În ședința de judecată, în instanța de apel, reprezentantul apelantei, Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor, avocatul Alexandru Postică, a pledat pentru admiterea apelului, susținând cele relatate în motivarea apelului declarat și al acțiunii.

În ședința de judecată în instanța de apel, reprezentantul intimatei, Biserica Ortodoxa din Moldova „Mitropolia Moldovei”, avocatul Gheorghe Botezatu, a pledat pentru respingerea apelului susținând motivele invocate în referințele depuse.

În ședința de judecată în instanța de apel, intimatul, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, nu s-a prezentat, deși a fost legal citat.

Audiind participanții prezenți la proces, analizând normele procesuale și starea de fapt constatată în privința apelului, verificând legalitatea și temeinicia hotărârii contestate, prin prisma argumentelor invocate de participanții la proces și a materialelor din dosar completul specializat pentru examinarea acțiunilor în contencios administrativ al Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ conchide că, apelul este admisibil, cu casarea integrală a hotărârii primei instanțe cu emiterea unei decizii noi cu privire la admiterea acțiunii, din următoarele considerente.

Conform art.240 alin. (1) lit. c) Cod administrativ, examinând cererea de apel, instanța de apel casează integral hotărârea primei instanțe și emite o nouă decizie.

Conform art.231 alin. (1) Cod administrativ, hotărârile judecătoriale adoptate în contenciosul administrativ pot fi contestate cu apel.

În conformitate cu prevederile art.362 alin.(1) CPC, termenul de declarare a apelului este de 30 de zile de la data pronunțării dispozitivului hotărârii, dacă legea nu prevede altfel.

Din materialele dosarului completul judiciar atestă că, apelanta Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor nu a omis termenul de declarare a apelului prevăzut la art.362 alin.(1) CPC, or, la momentul emiterii hotărârii nu era în vigoare Codul administrativ, întrucât atât cererea de apel nemotivată a fost depusă de către Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor, în data de 23 ianuarie 2015, depunând cererea de apel motivată în data de 07 aprilie 2015 împotriva hotărârii Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) din 19 decembrie 2014, or, dispozitivul hotărârii Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani), a fost emis în data de 19 decembrie 2014, însă la materialele cauzei lipsește dovada notificării hotărârii motivate, iar prin încheierea Curții de Apel Chișinău din 10 martie 2015, acordându-se apelantei un termen până în data de 07 aprilie 2015, ora 12:00, pentru depunerea apelului motivat (vol. II, f.d. 123-124), iar prin încheierea Curții de Apel Chișinău din 12 mai 2015, s-a repus în termen apelul declarant de către Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor. Fiind primit spre examinare apelul (vol. II, f.d. 148-150).

Conform jurisprudenței CtEDO instanța de apel, potrivit regulilor unui proces echitabil pornind de la aprecierea rolului determinant al concluziilor sale, are obligația să examineze efectiv problemele esențiale care îi sunt supuse aprecierii și să nu se limiteze doar la însușirea motivelor și concluziilor date de instanța inferioară.

Subsecvent, instanța de apel accentuează că, conform recomandărilor Avizului nr. 11 din 2008 al Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni în atenția Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind calitatea hotărârilor judecătorești se invocă că o motivație și o analiză clară, sunt cerințele fundamentale ale hotărârilor judecătorești și un aspect important al dreptului la un proces echitabil.

Completul specializat pentru examinarea acțiunilor în contencios administrativ al Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții de Apel Chișinău menționează că art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului garantează dreptul justițiabilului la o hotărâre motivată sub aspectul instituirii obligației instanțelor de judecată de a-și argumenta hotărârile adoptate din perspectiva unei analize ample a circumstanțelor cauzei.

Îndatorirea de a motiva coerent și unitar hotărârea sub aspectul tuturor cererilor, fără a exista contradicții între motivare și dispozitiv, constituie o garanție pentru justițiabil, fiind singurul mijloc prin care se dă posibilitatea de a putea exercita un eficient control judiciar. Or, hotărârile motivate urmăresc scopului de a demonstra părților că acestea au fost auzite, și, astfel, să contribuie la o acceptare mai ușoară de către aceștia a deciziei (a se vedea cauza CtEDO *Ruiz Torija contra Spaniei*).

Totodată, art. 238 din Codul administrativ, prevede că, în procedura de apel nu pot fi prezentate probe noi decât dacă un participant la proces dovedește că a fost în imposibilitate să le prezinte în procedura de examinare în fond și instanța de apel le admite printr-o încheiere nesusceptibilă de recurs. Instanța de apel este în drept să solicite din oficiu probe noi, în măsura în care le consideră necesare pentru justa soluționare a cauzei.

Conform art.231 alin. (2) Cod administrativ, pentru procedura în apel se aplică corespunzător prevederile cap. II din cartea a treia, dacă din prevederile prezentului capitol nu rezultă altceva.

Art. 194 alin. (1) Cod administrativ, prevede că, în procedura în prima instanță, în procedura de apel și în procedura de examinare a recursurilor împotriva încheierilor judecătorești se soluționează din oficiu probleme de fapt și de drept.

Conform art. 219 alin. (1) - (4) Cod administrativ, instanța de judecată este obligată să cerceteze starea de fapt din oficiu în baza tuturor probelor legal admisibile, nefiind legată nici de declarațiile făcute, nici de cererile de solicitare a probelor înaintate de participanți. Instanța de judecată depune eforturi pentru înlăturarea greșelilor de formă, explicarea cererilor neclare, depunerea corectă a cererilor, completarea datelor incomplete și pentru depunerea tuturor declarațiilor necesare constatării și aprecierii stării de fapt. Instanța de judecată indică asupra aspectelor de fapt și de drept ale litigiului care nu au fost discutate de participanții la proces. Instanța de judecată nu are dreptul să depășească limitele pretențiilor din acțiune, însă, totodată, nu este legată de textul cererilor formulate de participanții la proces. Instanța de judecată poate avea o discuție juridică cu participanții la proces sau poate da în scris indicații cu privire la situația de drept a cauzei examinate.

Conform jurisprudenței CtEDO instanța de apel, potrivit regulilor unui proces echitabil pornind de la aprecierea rolului determinant al concluziilor sale, are obligația să examineze efectiv problemele esențiale care îi sunt supuse aprecierii și să nu se limiteze doar la însușirea motivelor și concluziilor date de instanța inferioară.

Prin urmare, completul specializat pentru examinarea acțiunilor în contencios administrativ al Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții de Apel Chișinău, verificând temeinicia și legalitatea hotărârii primei instanțe, stabilind starea de fapt și de drept, conchide că, concluziile primei instanțe, expuse în hotărâre, nu corespund circumstanțelor de fapt, motiv din care hotărârea primei instanțe urmează a fi casată.

Astfel, în cadrul dezbaterilor judiciare în instanța de apel s-a stabilit că, în data de 04 ianuarie 2003, între Ministerul Culturii și Înalț Pre Sfinția Sa Vladimir (Cantarean), Mitropolitul Chișinăului și a Întregii Moldove, a fost încheiat contractul de colaborare

privind protecția și utilizarea monumentelor ecliziastice de istorie și cultură (vol. V, f.d. 31-32).

În data de 10 septembrie 2008, între Ministerul Culturii și Turismului și Agenția pentru inspectarea și restaurarea monumentele, pe de o parte și Mitropolia Chișinăului și a Întregii Moldove și Departamentul mitropolitan arhitectură și pictură bisericească - pe de altă parte, a fost încheiat contractul de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională, prin care Ministerul Culturii și Turismului și Agenția pentru inspectarea și restaurarea monumentele au transmis în folosință pe termen de 50 ani, iar Mitropolia Chișinăului și a Întregii Moldove și Departamentul mitropolitan arhitectură și pictură bisericească - au preluat în folosință, în scopul asigurării gestionării, protecției și punerii în valoare, 21 de mănăstiri – monumente de istorie și cultură de importanță națională ocrotite de stat (vol. I, f.d. 5-6).

Astfel, completul specializat pentru examinarea acțiunilor în contencios administrativ al Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții de Apel Chișinău, reține că, la 19 iulie 2018, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Codul administrativ, act legislativ publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 17 august 2018, nr.309-320.

Art. 257 alin. (1) Cod administrativ, prevede că, actul legislativ a intrat în vigoare la 01 aprilie 2019.

Conform art.258 alin.(3) Cod administrativ, procedurile de contencios administrativ inițiate până la intrarea în vigoare a prezentului cod se vor examina în continuare, după intrarea în vigoare a prezentului cod, conform prevederilor prezentului cod. Prin derogare, admisibilitatea unei astfel de acțiuni în contenciosul administrativ se va face conform prevederilor în vigoare până la intrarea în vigoare a prezentului cod. Prevederile prezentului alineat se vor aplica corespunzător pentru procedurile de apel, de recurs și de contestare cu recurs a încheierilor judecătorești.

Prin urmare, completul specializat pentru examinarea acțiunilor în contencios administrativ al Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții de Apel Chișinău, a examinat cauza, corespunzător condițiile de admisibilitate ale acesteia în conformitate cu prevederile art. 258 alin. (3) din Codul administrativ, adică conform procedurii din noua reglementare, dar în condițiile temeiurilor potrivite reglementărilor anterioare intrării lor vigoare.

Conform art.1 alin.(2) al Legii contenciosului administrativ nr.793 din 10.02.2000 (în vigoare la data depunerii acțiunii), orice persoană care se consideră vătămată într-un drept al său, recunoscut de lege, de către o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal al unei cereri, se poate adresa instanței de contencios administrativ competente pentru a obține anularea actului, recunoașterea dreptului pretins și repararea pagubei ce i-a fost cauzată.

Art.3 al.(1) din Legea contenciosului administrativ nr.793 din 10.02.2000 (în vigoare la data depunerii acțiunii), prevede că, obiect al acțiunii în contenciosul administrativ îl constituie actele administrative, cu caracter normativ și individual, prin care este vătămat un drept recunoscut de lege al unei persoane, inclusiv al unui terț, emise

de autoritățile publice și autoritățile asimilate acestora în sensul prezentei legi, subdiviziunile autorităților publice și funcționarii din structurile specificate. Obiect al acțiunii în contenciosul administrativ poate fi și nesoluționarea în termenul legal a unei cereri referitoare la un drept recunoscut de lege.

Noțiunea „act administrativ” este reglementată atât în art.2 din Lege, cât și în Rezoluția (77) 31 „Cu privire la protecția individului față de actele autorităților administrative”, adoptată de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei la 28 septembrie 1997. Ținând seama de prevederile menționate, actul administrativ poate fi definit ca fiind un act unilateral, cu caracter normativ sau individual, adoptat sau emis de către o autoritate publică sau de o persoană privată împuternicită prin lege sau printr-un act administrativ, în mod unilateral, în baza și în vederea exercitării legii, pentru nașterea, modificarea sau stingerea unor raporturi juridice de drept administrativ.

Potrivit art. 14 alin. (1) din Legea contenciosului administrativ nr.793-XIV din 10.02.2000 (în vigoare la data depunerii acțiunii), persoana care se consideră vătămată într-un drept al său, recunoscut de lege, printr-un act administrativ va solicita, printr-o cerere prealabilă, autorității publice emitente, în termen de 30 de zile de la data comunicării actului, revocarea, în tot sau în parte, a acestuia, în cazul în care legea nu dispune altfel.

Astfel, în data de 11 mai 2010, Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor, s-a adresat către Ministerului Culturii, cu cererea prealabilă prin care a solicitat anularea contractului de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor ecleziastice de istorie și cultură din 04 ianuarie 2003 și a contractului de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională din 10 septembrie 2008, precum și obligarea de a furniza materialele de lucru ce au stat la baza semnării acestor contracte administrative (vol. I, f.d. 12-13). Care prin răspunsul Ministerului Culturii nr. 03-09/1670 din 10 iunie 2010, a fost examinată, fiind informați că, Ministerul Culturii în baza HG nr.740 din 11 iunie 2002 poate încheia acorduri și contracte similare de protecție și dare în folosință a lăcașurilor de cult cu statut de monument cu toate părțile componente ale Mitropoliei Basarabiei înregistrate oficial la Ministerul Justiției (vol. I, f.d. 14).

Conform art.16 alin.(1) din Legea contenciosului administrativ nr.793-XIV din 10.02.2000 (în vigoare la momentul emiterii actului administrativ), persoana care se consideră vătămată într-un drept al său, recunoscut de lege, printr-un act administrativ și nu este mulțumită de răspunsul primit la cererea prealabilă sau nu a primit nici un răspuns în termenul prevăzut de lege, este în drept să sesizeze instanța de contencios administrativ competentă pentru anularea, în tot sau în parte, a actului respectiv și repararea pagubei cauzate.

Conform art. 17 alin. (1) din Legea contenciosului administrativ nr.793-XIV din 10.02.2000 (în vigoare la momentul emiterii actului administrativ), cererea prin care se solicită anularea unui act administrativ sau recunoașterea dreptului pretins poate fi înaintată în termen de 30 de zile, în cazul în care legea nu dispune altfel. Acest termen curge de la:

a) data primirii răspunsului la cererea prealabilă sau data expirării termenului prevăzut de lege pentru soluționarea acesteia;

b) data comunicării refuzului de soluționare a unei cereri prin care se solicită recunoașterea dreptului pretins sau data expirării termenului prevăzut de lege pentru soluționarea unei astfel de cereri;

c) data comunicării actului administrativ, în cazul în care legea nu prevede procedura prealabilă.

Drept urmare, în data de 06 iulie 2010, Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor, a înaintat acțiune ce ulterior în data de 17 februarie 2012 a fost suplinită împotriva Ministerului Culturii și Turismului, și Bisericii Ortodoxe din Moldova „Mitropolia Moldovei”, cu privire la anularea contractului de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor ecleziatice de istorie și cultură din 04 ianuarie 2003, și a contractului de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională din 10 septembrie 2008, precum și obligarea furnizării materialelor de lucru ce au stat la baza semnării acestor contracte administrative, care prin hotărârea Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) din 19 decembrie 2014, s-a respins acțiunea, ca neîntemeiată și tardivă (vol. II; f.d. 105, 108-117).

Verificând temeinicia și legalitatea hotărârii primei instanțe, stabilind starea de fapt și de drept, completul specializat pentru examinarea acțiunilor în contencios administrativ al Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții de Apel Chișinău, conchide că, prima instanță n-a stabilit circumstanțele cazuei, interpretând eronat normele de drept material, motiv din care urmează a fi casată.

Astfel, cu privire la concluzia instanței de fond privind tardivitatea acțiunii, Completul judiciar reține că, prima instanță la acest capitol s-a referit la tardivitatea depunerii de către Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor a cererii prealabile, și nu a acțiunii în judecată. Or, prevederile art. 14 alin. (1) din Legea contenciosului administrativ nr. 793 din 10 februarie 2000 (în vigoare până la 01 aprilie 2019), care guvernează termenele de înaintare a cererii prealabile, operează în mod expres cu data comunicării actului administrativ în calitate de punct de referință pentru stabilirea termenului de înaintare a cererii prealabile. Iar aici, se impune precizarea că, legiuitorul nu a folosit sintagma „data la care persoana ar fi trebuit să afle despre emiterea actului administrativ”, ceea ce înseamnă că instanța de contencios administrativ este în drept să constate tardivitatea cererii prealabile și, respectiv, să respingă acțiunea ca fiind depusă cu încălcarea termenului de prescripție, în cazul invocării acesteia de către un participant la proces, doar dacă instanța a stabilit cu certitudine care este data comunicării actului administrativ și a constatat că persoana a omis termenul de înaintare a cererii prealabile.

În acest context, Completul judiciar atestă că, prin răspunsul Ministerului Culturii nr. 03-09/1670 din 10 iunie 2010, Mitropoliei Basarabiei și Exarhatului Plaiurilor i-a fost comunicată respingerea cererii prealabile, aceasta fiind examinată în fond (vol. I, f.d. 14). Iar Ministerul Culturii nu a invocat la etapa respectivă tardivitatea cererii prealabile depuse de Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor. Or, asupra tardivității cererii prealabile, urmează să se expună doar organul administrativ căruia i s-a adresat cererea

prealabilă, la etapa soluționării acesteia, în cadrul judecării acțiunii de contencios administrativ instanța de judecată urmând a se expune numai asupra termenului prevăzut de art.17 al Legii contenciosului administrativ, ce ține de termenul de adresare în judecată.

Totodată, Completul judiciar reține că, hotărârea Judecătoriei Căușeni din 26 iunie 2008 și decizia Curții Supreme de Justiție din 05 martie 2009, nu elucidează data la care Mitropoliei Basarabiei și Exarhatului Plaiurilor, i-a fost comunicat contractul de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor ecleziatice de istorie și cultură din 04 ianuarie 2003 și contractul de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională din 10 septembrie 2008 (vol. I, f.d. 94-101; 108-111). Iar deși în hotărârea Judecătoriei Căușeni din 26 iunie 2008, se menționează dreptul de folosință al Mitropoliei Moldovei, asupra unui edificiu de cult, grevat în Registrul bunurilor imobile în temeiul contractului de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor ecleziatice de istorie și cultură din 04 ianuarie 2003, această hotărâre judecătorească nu conține nici o referire la faptul că vreun reprezentant al Mitropoliei Basarabiei și Exarhatului Plaiurilor, ar fi luat cunoștință de respectivul contract administrativ, inclusiv pe parcursul examinării cauzei. Or, nici din decizia Curții Supreme de Justiție din 05 martie 2009, nu poate fi constată data la care un reprezentant al Mitropoliei Basarabiei și Exarhatului Plaiurilor, ar fi luat cunoștință de contractul de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor ecleziatice de istorie și cultură din 04 ianuarie 2003 și de contractul de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională din 10 septembrie 2008.

Mai mult ca atât, Completul judiciar atestă din materialale dosarului că, necomunicarea actelor contestate Mitropoliei Basarabiei și Exarhatului Plaiurilor se denotă și prin hotărârea Curții de Apel Chișinău din 22 decembrie 2009, prin care a fost admisă acțiunea Mitropoliei Basarabiei și Ministerul Culturii, fiind obligat Ministerul Culturii să furnizeze informația completă referitoare la faptul dacă a fost solicitat de vreun cult religios de a încheia contracte de folosință și dacă a încheiat asemenea contracte, în privința tuturor Lăcașelor Sfinte, înscrise în Hotărârea Guvernului nr.740 din 11 iunie 2002, în afară de Mănăstiri și să furnizeze copiile acestor contracte, ce a fost pusă în executare în data de 19.02.2010 (f.d.9, 11 vol.I).

Din cererea prealabilă din 11 mai 2010, urmează că, hotărârea Curții de Apel Chișinău din 22 decembrie 2009 nu a fost executată, fiind invocat că, în data de 23.04.2010, în urma unui proces și prin intermediul unei parohii au luat cunoștință de contractele contestate (f.d.12 vol.I).

Prin urmare, Completul judiciar respinge ca neîntemeiat argumentul intimatului Mitropoliei Moldovei, susținut de instanța de fond, privind tardivitatea acțiunii, fiind combătut prin faptul că, în data de 23 aprilie 2010 la Judecătoria Telenești, în urma unui proces cu participarea Mitropoliei Moldovei a fost recepționată copia contractului de colaborare din 04 ianuarie 2003 prin care se specifică că se transmite în folosință parohiilor Mitropoliei Moldovei, edificiile ecleziastice cu statut de monument protejat

înscris în Registrul monumentelor ocrotite de Stat declarate monumente de istorie și cultură conform Hotărîrii Parlamentului RM nr. 1531- XII din 22.06.1993.

Declarativ, Completul judiciar apreciază și argumentul intimatului, susținut de instanța de fond, cu referire la decizia Curții Constituționale din 16 ianuarie 2007, despre sistarea procesului pentru controlul constituționalității pct. 1 și 2 alin. (1) din Hotărârea Guvernului nr. 740 din 11 iunie 2002 cu privire la edificiile și locașurile de cult, în care și-a expus punctul de vedere și Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor. Or, contractul de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor ecleziașice de istorie și cultură din 04 ianuarie 2003 nici nu a fost menționat pe parcursul procesului constituțional nominalizat (vol. I, f.d. 123). Iar astfel, este lipsită de relevanță trimiterea instanței de fond la decizia Curții Constituționale din 16 ianuarie 2007, or această decizie nu elucidează data la care Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor, a luat cunoștință de contractul de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor ecleziașice de istorie și cultură din 04 ianuarie 2003, cu atât mai mult – data comunicării contractului de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăștirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională din 10 septembrie 2008, care nici nu exista la data emiterii respectivei decizii a Curții Constituționale.

Totodată, Completul respinge ca neîntemeiat argumentul apelantului cu referire la caracterul normativ actelor contestate și respectiv că acțiunea este imprescriptibilă. Or, art.2 al Legii privind actele normative ale Guvernului și ale altor autorități ale administrației publice centrale și locale nr.317 din 18.07.2003 (în vigoare la momentul depunerii acțiunii), indică că, act normativ este actul emis de Guvern și de alte autorități ale administrației publice centrale și locale în temeiul normelor constituționale și legale, care stabilește reguli obligatorii de aplicare repetată la un număr nedeterminat de situații identice. Iar prin contractele contestate de către Mitropolia Basarabiei sunt reglementate raporturi juridice stabilite între părțile contractante Ministerul Culturii și Mitropolia Moldovei, reglementări care prin natura lor contractuală nu pot constitui reguli obligatorii de aplicare repetată la un număr nedeterminat de situații identice, fapt care este prezent în Hotărîrea nr.740.

În acest context, coroborând prevederile normelor legale citate anterior, cu circumstanțele de fapt ale cauzei, completul specializat pentru examinarea acțiunilor în contencios administrativ al Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții de Apel Chișinău, conchide că, acțiunea înaintată de Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor în data de 06 iulie 2010, a fost depusă în instanța de judecată în termen, cât și cu respectarea procedurii prealabile, la care a primit un răspuns pe fond (răspunsul din 10 iunie 2010) - din care motiv, instanța de fond urma să se expună asupra fondului cerințelor formulate în acțiune de către Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor împotriva Ministerului Educației, Culturii și Cercetării și Biserica Ortodoxa din Moldova „Mitropolia Moldovei”, cu privire la anularea actelor administrative individuale defavorabile.

La fel, Completul judiciar respinge ca neîntemeiat argumentul intimatului, Mitropoliei Moldovei privind declararea acțiunii inadmisibile din motivul lipsei dreptului vătămat.

La acest capitol, Completul judiciar reține că, Mitropolia Basarabiei a justificat dreptul său recunoscut de lege, avînd dreptul de sesizare, iar actul contestat nu este exceptat de la controlul judiciar. Or, art. 31 din Constituția Republicii Moldova, indică că, libertatea conștiinței este garantată. Ea trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și de respect reciproc. Culele religioase sînt libere și se organizează potrivit statutelor proprii, în condițiile legii. În relațiile dintre culele religioase sînt interzise orice manifestări de învrăjbire. Culele religioase sînt autonome, separate de stat și se bucură de sprijinul acestuia, inclusiv prin înlesnirea asistenței religioase în armată, în spitale, în penitenciare, în aziluri și în orfelinate. Astfel, din norma precitată se denotă autonomia cultelor religioase, prezența statutului păropriu și separarea de stat. Totodată culele se bucură de sprijinul statului.

Cu referire la pretenția Mitropoliei Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor, cu privire la anularea contractului de colaborare din 04.01.2003 și a contractului de transmitere în folosință și protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională din 10.09.2008, completul specializat pentru examinarea acțiunilor în contencios administrativ al Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții de Apel Chișinău, atestă că, conform listei edificiilor de cult care au statut de monumente ocrotite de stat conform Registrului monumentelor Republicii Moldova ca anexă la Hotărârea Guvernului cu privire la edificiile și locașurile de cult, nr.740 din 1 iulie 2002, se identifică 656 edificii dintre care 44 în raioanele de est (vol. II,f.d.180-196).

Astfel, prin Hotărârea Guvernului cu privire la edificiile și locașurile de cult nr. 740 din 11.06.2002, s-a hotărît ca în termen de 30 zile din data cererilor depuse de reprezentanții cultelor religioase, primăriile municipiilor, orașelor și satelor (comunelor) vor crea din persoane competente, sub președinția primarilor și invitând, în caz de necesitate, specialiști în domeniu din autoritățile centrale de stat, comisii pentru determinarea apartenenței edificiilor și locașurilor de cult și evaluarea suprafeței terenurilor aferente ale acestora.

Agentia de Stat Relații Funciare și Cadastru:

-va asigura înregistrarea după culele respective a dreptului de proprietate asupra edificiilor și locașurilor de cult în care funcționează părțile componente ale cultelor religioase, conform certificatelor de înregistrare, dacă legea sau statutul lor nu prevede altă modalitate. Excepție fac edificiile și locașurile de cult care constituie monumente ocrotite de stat;

-în comun cu organele corespunzătoare ale autorităților publice locale, va perfecta și va elibera parohiilor și comunităților religioase, la cererea acestora, titluri de autentificare a dreptului deținătorilor de teren în conformitate cu legislația în vigoare.

Autoritățile administrației publice locale, la cererea reprezentanților cultelor religioase, vor perfecta în conformitate cu legislația în vigoare titlurile de autentificare a drepturilor deținătorului de teren pentru terenurile aferente edificiilor și locașurilor de cult.

Ministerul Culturii va perfecta, în comun cu organele ierarhic superioare ale cultelor religioase, înregistrate pe teritoriul republicii, actele de folosință gratuită a edificiilor de

cult cu statut de monumente ocrotite de stat (specificate în anexă) în care funcționează părțile componente ale cultelor respective.

Conform informației nr. 97 din 01 aprilie 2014 (vol. II, f.d.21-23), prezentate de Mitropolia Basarabiei, se indică lista edificiilor de cult care au statut de monumente ocrotite de stat (conform Registrului monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr.153-XII din 22 iunie 1993), care se află în posesia Parohiilor din cadrul Mitropoliei Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor, după cum urmează: Biserica Sf. Teodora de la Sihla din mun.Chișinău, Biserica Sf. Nicolae din Pojăreni, Biserica Sf. Nicolae din Sadova, Biserica Sf. Ierarh Nicolae din Fălești, Biserica Sf. Dumitru, din Ghiliceni, Biserica Sf. Voievozi, din Horești, Biserica Sf. Nicolae din Alexandru Ioan Cuza, Biserica Adormirea Maicii Domnului din Chiselia, Biserica Sf. Mc. Gheorghe din Giurgiulești, Biserica Sf.Treime din Climăuți, Biserica Sf, Arh. Mihail din Burlănești, Biserica Adormirea Maicii Domnului din Gîrbova, Biserica Nașterea Maicii Domnului din Rediul Mare, Biserica Sf.Arh.Mihail și Gavriil din Mihalasa, Biserica Sf. Arh. Mihail din Vadul-Leca, Biserica Nașterea Maicii Domnului din Alexeevca, Biserica Sf.Arh.Mihail din Boghenii Vechi, Biserica Sf. Nicolae din Cetîreni, Biserica Sf.Arh.Mihail din Cornești, Biserica Sf. Gheorghe din Cornova, Biserica Sf. Dumitru din Costuleni, Biserica Sf. Treime din Coșeni, Biserica Sf.Dumitru din Floarițoaia-Veche, Biserica Sf. Nicolae din Năpădeni, Biserica Adormirea Maicii Domnului din Rădenii Vechi, Biserica Nașterea Maicii Domnului din Sinești și Biserica Sf. Dumitru din Stolniceni.

Astfel, Completul judiciar atestă că, contractul de colaborare din 04 ianuarie 2003 a fost încheiat în scopul urgentării executării Hotărârii Guvernului nr. 740 din 11 iulie 2002 și a modificărilor ei din 25 decembrie 2002, în conformitate cu legislația în vigoare a Republicii Moldova referitoare la protecția și punerea în valoare a monumentelor de istorie și cultură. Iar ulterior, prin contractul de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională din 10 septembrie 2008, Ministerul Culturii și Turismului a transmis în folosința Mitropoliei Moldovei, pe un termen de 50 de ani, 21 de mănăstiri – monumente de istorie și cultură de importanță națională ocrotite de stat (vol. I, f.d. 5-6).

Prin urmare, completul judiciar constată că, la încheierea contractului de colaborare din 04 ianuarie 2003, cât și la încheierea contractului de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională din 10 septembrie 2008, nu a fost respectată procedura stabilită de pct. 4 din hotărârea Guvernului nr. 740 din 11 iunie 2002. Or, Ministerul Culturii urma să perfecteze contractele respective în comun cu toate organele ierarhic superioare ale cultelor religioase, înregistrate pe teritoriul republicii, actele de folosință gratuită a edificiilor de cult cu statut de monumente ocrotite de stat, inclusiv și cu Mitropolia Basarabiei, statutul căreia a fost înregistrat la 30 iulie 2002 (vol. I, f.d.208).

În acest context, Completul judiciar conchide greșită concluzia instanței de fond cu privire la faptul că, reclamanta/apelanta Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor, nu

este în drept de a contesta contractele administrative, încheiate între Ministerul Culturii și Mitropolia Moldovei, neavînd calitatea de victimă a actelor administrative. Întrucât, conform pct. 4 din Hotărârea Guvernului nr.740 din 11 iunie 2002, Ministerul Culturii va perfecta, în comun cu organele ierarhic superioare ale cultelor religioase, înregistrate pe teritoriul republicii, actele de folosință gratuită a edificiilor de cult cu statut de monumente ocrotite de stat (specificate în anexă) în care funcționează părțile componente ale cultelor respective- la caz, Mitropolia Basarabiei deține acest statut, fiind subiect distinct de drept. Or, Ministerul Culturii n-a prezentat probe pertinente și concludente în confirmarea respectării procedurii stabilite de pct.4 din Hotărârea Guvernului nr.740 din 11 iunie 2002, precum și n-a informat Mitropolia Basarabiei despre intenția încheierii contractului de colaborare.

Prin urmare, Completul judiciar reține că, dreptul de folosință a anumitor bunuri imobile pentru desfășurarea ritualurilor constituie un element important pentru oricare cult religios, deoarece constituie locul unde enoriașii cultului sau părții componente se pot aduna și participa la activitățile cultului religios. Iar astfel, autoritățile statului trebuie să aibă un comportament similar, egal pentru toate cultele religioase, iar obligația de neutralitate și imparțialitate a acestora este incompatibilă cu faptul încheierii contractului de colaborare din 04.01.2003 și a contractului de transmitere în folosință și protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională din 10.09.2008 doar cu un singur cult religios- Mitropolia Moldovei, fără a fi determinate în prealabil apartenența edificiilor de cult cu statut de monumente ocrotite de stat față de un anumit sau alt cult religios, fiind totodată îngorât faptul că, la 30 iulie 2002, în temeiul ordinului nr.1651 a Serviciului de Stat pentru Problemele Cultelor de pe lângă Guvernul Republicii Moldova, era înregistrată Mitropolia Basarabiei, Biserica Creștină Autonomă Locală din cadrul Patriarhiei. Astfel, autoritățile statului au recunoscut același statut de Cult religios atât pentru Mitropolia Basarabiei cât și pentru Mitropolia Moldovei, or ambele din ele au același statut conform legislației.

Mai mult ca atât, deși nu a fost aprobată, Ministerul Culturii a semnat tranzacția din 08 noiembrie 2010 (vol. I, f.d. 39), prin care a recunoscut pretențiile Mitropoliei Basarabiei, primul obligându-se:

- să-și retragă consimțământul cu privire la colaborare urmare a obligațiunilor asumate în contractul de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor eclesiastice de istorie și cultură, fără număr din 04.01.2003 încheiat cu Mitropolia Moldovei pe motivul nerespectării obligațiunilor asumate prin contractul de colaborare din 04.01.2003 și Hotărârii Guvernului nr. 740 din 11.06.2002 „Cu privire la edificiile și locașurile de cult”;

- să înceapă procedura de reziliere a contractului de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională fără număr din 10.09.2008 încheiat cu Mitropolia Moldovei;

- să furnizeze Mitropoliei Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor informația solicitată conform demersului din 11.05.2010;

- să respecte întocmai prevederile Hotărârii de Guvern nr. 740 din 11.06.2002, perfectând actele de folosință gratuită a edificiilor de cult cu statut de monumente ocrotite

de stat indicate în Registrul monumentelor ocrotite de Stat declarate monumente de istorie și cultură conform Hotărârii Parlamentului Republicii Moldova nr. 1531- XII din 22.06.1993 în care funcționează părțile componente ale cultelor oficial înregistrate în Republica Moldova.

Totodată, Completul judiciar atestă și menționează că, această opinie a Ministerului a mai fost enunțată și în una din referințele depuse pe parcursul examinării cauzei, unde s-a indicat că, contractul de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor eclesiastice de istorie și cultură din 04 ianuarie 2003 constituie act juridic încheiat sub condiție, încetarea drepturilor subiective civile și a obligațiilor corelative fiind în dependență de un eveniment viitor - până la perfectarea documentelor solicitate. Or, anume contractul de colaborare contestat a constituit temei al înscrierilor dreptului de gestiune în registrul bunurilor imobile. Iar multitudinea situațiilor de conflict generate în perioada de valabilitate a contractului confirmă necesitatea unei decizii în favoarea anulării acestuia și negocierea de pe poziții inițiale a unor contracte noi (vol. IV, f.d. 155).

În acest context, Completul judiciar cu certitudine constată faptul că, la caz a fost încălcat dreptul Mitropoliei Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor stabilit de pct.4 din Hotărârea Guvernului nr.740 din 11 iulie 2002, de a participa la încheierea contractului de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor eclesiastice de istorie și cultură. Or, anterior perfectării contractelor din 2003 și din 2008, Ministerul Culturii, nu a determinat și stabilit, așa cum prevede pct. 1 al Hotărârii Guvernului nr. 740 din 11.06.2002, apartenența edificiilor religioase la un cult religios sau altul, în mod concret - dacă aparține biserica „X” Mitropoliei Moldovei sau unui alt cult religios, cum ar fi, în speță, - Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor.

Mai mult ca atât, după cum rezultă din materialele cauzei, se reține faptul că atât Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor, cât și Biserica Ortodoxă din Moldova „Mitropolia Moldovei”, își au înregistrate la Agenția de stat relații funciare și cadastru edificii, inclusiv prin acte de dare în folosință (vol.III, f.d.2-117, și f.d.38-39, vol.II).

Astfel, Completul judiciar remarcă că, contrar obligației sale, partea intimată nu a prezentat nici o probă în confirmarea faptului respectării pct.1 al Hotărârii Guvernului nr. 740 din 11 iunie 2002 cu privire la edificiile și locașurile de cult, din care ar rezulta crearea comisiilor de tipul celor prevăzute de Hotărârea nr. 740, pentru determinarea apartenenței edificiilor și locașurilor de cult și evaluarea suprafeței terenurilor aferente ale acestora – fapt ce o data în plus atestă încălcarea procedurii în cadrul încheierii contractului analizat. Motiv din care, contractul de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor eclesiastice de istorie și cultură, încheiat la 04.01.2003, între Ministerul Culturii și Înalt Pre Sfinția Sa Vladimir (Cantarean) Mitropolitul Chișinăului și a Întregii Moldove și contractul de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională, încheiat la 10.09.2008 între Ministerul Culturii și Turismului și Mitropolia Chișinăului și a Întregii Moldove, se declară nul, ca fiind emise contrar legii și procedurii stabilite. Or, la examinarea în instanța de contencios administrativ a cererii în anulare, sarcina probațiunii este pusă pe seama pârâtului, ceea ce nu s-a materializat în realizarea acestui deziderat

prin prezentarea probelor ce ar demonstra contrariul celor invocate de către Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor.

În consecință, completul specializat pentru examinarea acțiunilor în contencios administrativ al Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții de Apel Chișinău, conchide că pretenția cu privire la anularea contractului de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor ecleziastice de istorie și cultură, încheiat la 04 ianuarie 2003, între Ministerul Culturii și Mitropolia Moldovei, precum și a contractului de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională, încheiat la 10 septembrie 2008 între Ministerul Culturii și Turismului și Mitropolia Moldovei, este întemeiată și urmează a fi admisă, cu anularea contractului de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor ecleziastice de istorie și cultură, încheiat la 04 ianuarie 2003, între Ministerul Culturii și Mitropolia Moldovei, precum și a contractului de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională, încheiat la 10 septembrie 2008 între Ministerul Culturii și Turismului și Mitropolia Moldovei. Or, conform art.25 alin.(1) lit. b) din Legea contenciosului administrativ nr.793-XIV din 10.02.2000 (în vigoare la momentul înaintării acțiunii), judecând acțiunea, instanța de contencios administrativ adoptă una din următoarele hotărâri: admite acțiunea și *anulează*, în tot sau în parte, *actul administrativ* sau obligă pârâtul să emită actul administrativ cerut de reclamant ori să elibereze un certificat, o adeverință sau oricare alt înscris, ori să înlăture încălcările pe care le-a comis, precum și dispune adjudecarea în contul reclamantului a despăgubirilor pentru întârzierea executării hotărârii, iar reieșind din prevederile art.26 alin.(1) lit. a) și lit.c) aceleași legi, actul administrativ contestat poate fi anulat, în tot sau în parte, în cazul în care este ilegal ca fiind emis contrar prevederilor legii și procedurii.

Referitor la pretenția privind obligarea furnizării materialelor de lucru, care au stat la baza semnării contractelor administrative contestate, completul specializat pentru examinarea acțiunilor în contencios administrativ al Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții de Apel Chișinău, atestă că, aceasta este o pretenție ce ține de reclamarea probelor și nu se supune examinării fondului cauzei, ci în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare. Or, art. 119 alin. (1) CPC, stabilește că, probele se adună și se prezintă de către părți și de alți participanți la proces. Dacă în procesul de adunare a probelor apar dificultăți, instanța este obligată să contribuie, la solicitarea părților și altor participanți la proces, la adunarea și prezentarea probelor necesare, cu excepția cazurilor în care instanța constată că cererea de reclamare a probelor este înaintată în mod neîntemeiat și cu scopul vădit de a tergiversa examinarea cauzei sau proba reclamată este în mod vădit lipsită de relevanță. Probele se prezintă în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare în termenul stabilit de instanță, dacă legea nu prevede altfel.

Mai mult ca atât, Completul mjudiciar reține că, odată cu intrarea în vigoare a Codului administrativ, prevederile art. 219 alin. (1) - (4) Cod administrativ, obligă instanța de judecată să cerceteze starea de fapt din oficiu în baza tuturor probelor legal admisibile, nefiind legată nici de declarațiile făcute, nici de cererile de solicitare a

probelor înaintate de participanți. Instanța de judecată depune eforturi pentru înlăturarea greșelilor de formă, explicarea cererilor neclare, depunerea corectă a cererilor, completarea datelor incomplete și pentru depunerea tuturor declarațiilor necesare constatării și aprecierii stării de fapt. Instanța de judecată indică asupra aspectelor de fapt și de drept ale litigiului care nu au fost discutate de participanții la proces. Instanța de judecată nu are dreptul să depășească limitele pretențiilor din acțiune, însă, totodată, nu este legată de textul cererilor formulate de participanții la proces. Instanța de judecată poate avea o discuție juridică cu participanții la proces sau poate da în scris indicații cu privire la situația de drept a cauzei examinate.

În acest context, Completul judiciar conchide că, în ordine de apel s-a întreprins un șir de acțiuni întru prezentarea actelor, ce au stat la baza emiterii actelor contestate, primind în acest sens și un răspuns de la Ministerul Culturii, care a comunicat că nu dispune de aceste acte.

Prin urmare, instanța de apel constată că prima instanță nu a supus unei analize minuțioase și nu a verificat circumstanțele menționate, care, însă, necesitau a fi examinate, prin prisma cadrului legal aplicabil la caz, întru clarificarea tuturor aspectelor importante pentru soluționarea cazului dat. Iar astfel, se constată că concluziile instanței de fond sunt greșite, iar soluția adoptată- neîntemeiată, reieșind din interpretarea eronată a situației de fapt.

Luând în considerare cele menționate mai sus și având în vedere faptul că, prima instanță nu a constatat și nu a elucidat pe deplin circumstanțele importante pentru soluționarea cauzei, dând o interpretare eronată a normelor de drept, completul specializat ajunge la concluzia de a casa integral hotărârea Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) din 19 decembrie 2014, cu emiterea unei noi decizii privind admiterea acțiunii, cu anularea contractului de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor eclesiastice de istorie și cultură, încheiat la 04 ianuarie 2003, între Ministerul Culturii și Mitropolia Moldovei, precum și a contractului de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională, încheiat la 10 septembrie 2008 între Ministerul Culturii și Turismului și Mitropolia Moldovei.

În conformitate cu prevederile art.240 alin.(1) lit. c) Cod administrativ, completul specializat pentru examinarea acțiunilor în contencios administrativ al Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții de Apel Chișinău,-

d e c i d e:

Se casează integral hotărârea Judecătoriei Chișinău (sediul Buiucani) din 19 decembrie 2014, emise în cauza de contencios administrativ la acțiunea înaintată de către Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor împotriva Ministerului Educației, Culturii și Cercetării și Biserica Ortodoxa din Moldova „Mitropolia Moldovei”, cu privire la anularea actelor administrative individuale defavorabile.

Se emite o nouă decizie prin care se admite acțiunea înaintată de către Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor împotriva Ministerului Educației, Culturii și Cercetării

și Biserica Ortodoxa din Moldova „Mitropolia Moldovei”, cu privire la anularea actelor administrative individuale defavorabile.

Se anulează contractul de colaborare privind protecția și utilizarea monumentelor eclesiastice de istorie și cultură, încheiat la 04 ianuarie 2003, între Ministerul Culturii și Mitropolia Moldovei.

Se anulează contractul de transmitere în folosință și obligație de protecție a mănăstirilor monumente de istorie și cultură de importanță națională, încheiat la 10 septembrie 2008 între Ministerul Culturii și Turismului și Mitropolia Moldovei.

Decizia este executorie din momentul emiterii, însă poate fi atacată la Curtea Supremă de Justiție.

Cererea de recurs se depune în termen de 30 de zile de la data notificării dispozitivului deciziei instanței de apel, prin intermediul Curții de Apel Chișinău, iar motivarea recursului se prezintă în termen de 30 de zile de la notificarea deciziei motivate a instanței de apel, prin depunerea la Curtea Supremă de Justiție. Dacă se depune împreună cu cererea de recurs, motivarea recursului se depune la Curtea de Apel Chișinău.

Președintele ședinței, judecătorul
Judecător
Judecător

Ghenadie Mîra
Ina Dutca
Ecaterina Palanciuc